

# KEREM MULHEM KEREM'İN 'İDU'L-MİLÂD ADLI ÖYKÜSÜNÜN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ\*

Sevda Çetin\*\*

## Öz

Arap edebiyatının önemli öykü yazarları arasında yer alan Kerem Mulhem Kerem, Lübnan'ı, Lübnan Dağlarını (Cebel-i Lübnan) ve Lübnan köy hayatını son derece gerçekçi bir bakış açısıyla okuyucuya aktarmayı başarmış önemli bir yazardır. Asıl mesleği gazete yayıncılığı olan Kerem Mulhem Kerem kaleme aldığı eserlerinde Lübnanlı göçmenleri, yoksul ve masum köylüleri, din konusunu ve kırsal kesimin geleneklerini işlemiştir. Öykülerinde yer verdiği meselelerin çoğu Lübnan halkının yaşadığı problemlerdir. Bu bağlamda Etyâf min Lübnân öykü koleksiyonunda yer alan 'İdu'l-Milâd isimli kısa öykünün temelinde Lübnanlıların birebir yaşadığı problemler anlatılmaktadır. Kerem Mulhem Kerem, bu öyküde eşler arasındaki çocuk sahibi olma arzusunun aile bireyleri tarafından büyütülüp problem haline getirilmesini, göçün meydana getirdiği sorunları ve kısa da olsa din konusunu kaleme alır. Eserde genel olarak kayıvalide ve kızlarının gelini üzerinde dayattığı çocuğun olacak algısının neden olduğu kaos ortamı anlatılır. Öyküdeki kahramanların genellikle toplumun dayatmaya çalıştığı değerlere bağlı bireyler olduğu görülmektedir.

Bu makalede kısaca kısa öyküye değinildikten sonra Kerem Mulhem Kerem'in hayatı, edebi kişiliği hakkında genel bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yazarın Arap edebiyatında yeri ve önemine değinildikten sonra realist bir bakış açısıyla kaleme alınan Etyâf min Lübnân adlı öykü seçkisinde yer alan 'İdu'l-Milâd (Doğum Günü) adlı eserin incelemesi yapılmıştır. Daha çok tematik açıdan tahlili yapılan 'İdu'l-Milâd isimli öyküde kadın sorunları, göç, din ve toplumsal baskı gibi temalar ele alınmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Lübnan Öykücülüğü, Kerem Mulhem Kerem, Etyâf min Lübnân

## A Thematic Examination of Karam Melhem Karam's Story Named 'İdu'l-Milad

### Abstract

Karam Melhem Karam, who is among the important story writers of Arabic literature, is an important writer who has succeeded in conveying Lebanon, the Lebanon Mountains (Jebel-i Lebanon) and the Lebanese village

\* Araştırma makalesi/Research article; Doi: 10.32330/nusha.1078476

\*\* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Muş, Türkiye, e-posta: [sevda.yaslak@gmail.com](mailto:sevda.yaslak@gmail.com). Orcid No: 0000-0002-3725-2266

Makale Gönderim Tarihi: 24.02.2022

Makale Kabul Tarihi : 21.06.2022

life to the reader with a very realistic perspective. Karam Melhem Karam, whose main profession is a newspaper publisher, has dealt with Lebanese immigrants, poor and innocent villagers, religion and the traditions of the countryside in his works. In almost all of his stories, he influences the reader and awakens the sense of curiosity and experience in the reader. Karam Melhem Karam made important contributions to both Arabic and Lebanese literature by bringing innovations in the field of short stories with the magazine *Alf Layla wa Layla*, which he published in 1918. At the same time, translations of foreign literature are also included in the magazine. The author published the weekly political magazine *al-‘Āşifa* in 1932, together with the short story magazine *Alf Layla wa Layla*. The author's works named *Eşbâhu'l-Karye* and *Etyâf min Lebanon* are among the famous story collections in Arabic literature.

In this article, after briefly mentioning the short story, it has been tried to give general information about Karam Melhem Karam's life and literary personality. After mentioning the place and importance of the author in Arabic literature, the work named *‘Īdu'l-Milâd* (Birthday) in the story selection named *Etyâf min Lebanon*, which was written with a realist perspective, was analyzed. In the story named *‘Īdu'l-Milâd*, which is mostly analyzed thematically, themes such as migration, religion, and social pressure are discussed.

**Keywords:** Lebanon Storytelling, Karam Melhem Karam, *Etyâf min Lebanon*.

### **Structured Abstract:**

Lebanon is a country where missionary activities are carried out intensively due to its large Christian population. The activities carried out in the missionary schools have developed the Lebanese to a considerable extent in the literary sense. Many foreign works have been translated into Arabic. Many of the leading figures of Lebanese literature were educated in these schools.

The events that Lebanon has experienced throughout history have also been reflected in its literature, which is a mirror of the society. The First and Second World Wars and the civil war affected Lebanon socially, politically, economically, etc. in many ways. As for the relationship between literature and society; the material of literature is human. Everything that people live has been the subject of literature. People's beliefs, feelings, thoughts and values have reached people as oral or written products through literature. Lebanese prose writers mostly focus on the country's history and events in their works. Therefore, migration, war, religion and traditional Middle East problems (bride-mother-in-law conflict, giving birth to a male child, infertility, women...) are among the topics that are frequently covered in Lebanese literature.

Karam Melhem Karam is one of the important names that comes to mind when it comes to Lebanese Arabic literature. Karam Melhem Karam was

born in Lebanon in 1903. He has brought many works in the field of short stories and novels to contemporary Arabic literature. In 1928, he published a weekly short story magazine called *Alf Layla wa Layla*. And this journal would have important services to Arabic literature. In addition to the stories, works in foreign languages were translated into Arabic in the magazine. After the end of the Second World War in 1945, *Alf Layla wa Layla* magazine continued to print until its thousand-second issue. Kerem Mulhem also publishes a weekly political magazine called *al-‘Āşifa*, in 1932. In almost all of his works, he wanted to give a certain message to the reader. When we look at Karam Melhem Karam's works in general, we see that he has succeeded in drawing the reader into his own fictional world. The story collections named *Eşbâhu'l-Karye* and *Etyâf min Lebanon* are famous works in their field.

In this study, the story *‘İdu'l-Milâd*, which is in the author's collection *Etyâf min Lebanon*, has been analyzed thematically. In the story named *‘İdu'l-Milâd*, themes such as immigration, religion, social pressure, which almost every Lebanese writer deals with, are discussed. There are three main themes: infertility, religion and the problems brought by immigration. In this story, Karam Melhem Karam tells the despair and depressed home life of Şadiye, who was ostracized by those around her and was deprived of the role of mother for a short time. The author impresses the reader with Şadiye's story and draws him into this drama-filled life.

By citing religion, the mother-in-law tries to guide her son Ahmet to leave his wife by pointing out that divorce has a place in religion. Going beyond this, she offers her son the second marriage and harms Şadiye's femininity feelings. Although the doctor says that She has no defect, this time Şadiye resorts to husband-wife methods that are common in society. The intense pressure on her is so deep that She proposes to his husband for a second marriage. Although the mother and her daughters try to spoil the taste of this marriage, Ahmet continues his determination about Şadiye. Finally, he takes his wife and leaves his mother's side. Ahmet and his wife move into a two-story house where a Christian family lives. They develop good friendships here. Şadiye tells Su'âd ez-Zenânîrî, the daughter of the landlord, about her troubles. On this occasion, a beautiful friendship develops between them.

When we look at the modern Lebanese story, it is seen that the subject of religion is discussed in the works of many important writers such as Gibran Khalil Gibran, Fu'ad Ken'ân, Tawfiq Yusuf Awwad, Karam Melhem Karam is also one of the writers who deals with the subject of religion in his works. While this subject has been handled positively in the works of some authors, it has been handled negatively in others. Karam Melhem Karam, on the other hand, gave place to the sincere and helpful feelings of two friends from different religions in this story.

One day, Su'âd ez-Zenânîrî takes Şadiye to the church, they attend the ritual there and pray together. by handling religion and tolerance, Karam wants to convey to the reader that mosques are not different from churches, and that both places are the house of God, without making any distinction between places. Not long after the incident, Şadiye becomes pregnant. It is also possible to attribute this pregnancy situation to her having a comfortable psychology by moving to a separate house. However, although the author does not directly connect this situation to going to church, it creates the impression that she became pregnant because she went to church. At the end of the story, Su'âd ez-Zenânîrî marries a Lebanese immigrant who immigrated to Brazil and goes to another country. The two friends do not hear from each other for a long time. Years later, the paths of Şadiye's daughter and Su'âd ez-Zenânîrî's daughters cross and the mothers come together again on this occasion.

With the effect of some negative conditions in the geography, the subject of migration is intensely dealt with in Arab storytelling. While most of the authors express the negative effects of migration, there are also rare authors who write about the positive aspects. In here, Karam Melhem Karam emphasizes the negative impact of migration. It points to the poor life of Su'âd ez-Zenânîrî, whose financial situation is well-off, after his marriage.

Famous historian, sociologist, philosopher, politician and statesman Ibn Khaldun (D. 1406) says "geography is destiny". Lebanon is known as a place where many events originate from its geography. Karam Melhem Karam has also dealt with many events in this geography effectively and conveyed them to the reader.

## GİRİŞ

Modern Arap Edebiyatı dendiğinde akla ilk olarak Mısır ve Lübnan gelir. Lübnan'da öykü, roman, şiir ve tiyatro gibi birçok edebi faaliyetlerde bulunulmuştur. Lübnan, öykü türünde Cibrân Halîl Cibrân, Mihaîl Nu'ayme ve Emîn er-Reyhânî gibi pek çok önemli ismi Arap Edebiyatına kazandırmıştır. Lübnan'da çağdaş öyküyü takip etmek bazı nedenlerden dolayı pek kolay olamamıştır. Bunlardan biri Lübnan ve Suriye'nin belli bir süre Bilâdü's-Şam bölgesi olarak anılması, bir diğeri de Lübnan'dan göç eden birçok öykü aydınının Mısır'a ve Amerika kıtasına göç etmesidir (Yazıcı, 2009, s. 133). On dokuzuncu yüzyılın ortalarında Lübnan ve Suriye topraklarından başta ekonomik olumsuzluklar olmak üzere çeşitli nedenlerle batıya göç başlar. Daha sonra özerk bir bölge olan Lübnan'ın Avrupa ile yakınlaşması sonucu misyonerler tarafından çeşitli projeler geliştirilir. Çok sayıda okullar açılır, bu okullar sayesinde Lübnan, düşünce ve kültür seviyesinde ciddi ilerlemeler kaydeder. 1883 yılında Lübnan ve Suriye'de tahmini okul sayısı 1473'tür (el-Makdisî, 1978, s. 31-37). Bu bağımsızlık durumu göreceli bir duyarlılık sağlamış ve misyonerleri farklı eğitim çalışmalarına teşvik etmiştir, batı kültürüyle ilişkiler

artmış, Arap dili ve kültürünü araştırma çalışmaları hızlanmıştır (Hâfiz, 2003, s. 79).

Arap öykücülüğü, belirli bir süre batıyı taklit ettiği için batı öykü sanatının etkisinde ilerlemiştir. Bu nedenle on dokuzuncu yüzyıl öykülerinin neredeyse çoğu klasiktir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Lübnan'da öyküye bakıldığında Lübnan ve Suriye coğrafyasından bahsedilir. Lübnan, savaştan sonra bağımsız olur ve Suriye'den ayrılır. Fakat yine de Lübnan on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar taklitten kurtulamamıştır. Öyküler makameler şeklinde tezahür etmiş ve savaştan sonra Batı edebiyatını kabul eden yeni nesil yazarları ortaya çıkmıştır (el-Mağdisî, 1978, s. 408-507). Arap öykücülüğünün öncü yazarlarından biri olan Mihaîl Nu'ayme (1889-1988), *Kâne ma Kâne* isimli eserini 1937 yılında çıkarmış, ancak öykülerini 1914-1927 yıllarında *el-Funûn ve es-Sa'ih* isimli dergilerde yayınlamıştır. Nu'ayme eserlerinde göç, göç eden insanların hayatı ve özgürlük gibi konuları ele almıştır. Nu'ayme'nin *Kâne mâ Kâne* dışında *Ekâbîr* (1956) ve *Ebû Baṭṭa* (1957) isimli, kısa öykülerini içeren kitapları da bulunmaktadır.

Lübnan öykücülüğünde akla gelen isimlerden biri de Tevfik Yûsuf 'Avvâd'dır (Çetin, 2022, 33). 'Avvâd, Lübnan'ın günlük yaşamını ve Lübnan toplumunun farklı bölgelerinin görünümünü gerçekçi ve tutarlı bir yaklaşımla ele alır (Er, 2004, s. 29). Ayrıca Mârûn 'Abbûd, Halil Takıyuddîn, Sa'id Takıyuddîn, Fu'âd Efrâm el-Bûstânî, Vidâd Sekâkinî ve Kerem Mulḥem Kerem Lübnan'ın önemli öykü yazarları arasında yer alır. Kendilerine özgü üslupları bulunan bu yazarlar, eserlerinde Cebel-i Lübnan'ı, Lübnanlı köylüleri, Lübnan'ın gelenek- görenekleri ve Lübnan tarihini işlemişlerdir. Nitekim Lübnan edebiyatına genel olarak baktığımızda, Lübnan'daki öykü ve roman yazarlarının eserlerinde konu olarak çoğunlukla ülkenin tarihi yönden önemli olaylarına değindiklerini görürüz. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra edebiyatçılar şiirde olduğu gibi nesirde de Lübnanlı göçmenlerin kaderlerini farklı biçimlerde işlemişlerdir (Landau, 1994, s.60). Kerem Mulḥem Kerem'in *Eṭyâf min Lübnân* adlı öykü kitabında yer alan 'İdu'l-Milâd'da kadın sorunlarından biri olan kısırlık, gelin-kaynana çatışması, göç ve geriye göç gibi problemler anlatılmaktadır. Olaylar genel olarak kayınvalidenin evinde ve en-Nâşıra Mahallesinde oturan oğlu ve gelininin evinde geçmektedir. Öykünün ana kahramanları Şâdiye ve eşi Ahmet el-Meskûbî, kayınvalidesi Fatma el-Meskûbî ve Su'âd ez-Zenânîrî'dir. Öykü, Kerem Mulḥem Kerem'in dilinden anlatılmıştır. Öyküyle ilgili bilgiler ilerleyen kısımlarda detaylı olarak ele alınmıştır.

Modern Lübnan Edebiyatının büyük eleştirmenlerinden biri de üretken ve çok yönlü yazar Mârûn 'Abbûd (1886-1962)'dur. Mârûn 'Abbûd, eserlerinde basit bir üslup kullanmanın yanı sıra mahalli kelime ve ibareleri de kullanmaya özen göstermiştir. Yazarın öyküleri köy, din adamı ve siyasi baskı konuları

etrafında döner. Mârûn ‘Abbûd aynı zamanda “*Ehâdîsu’l-Ķarye* (1956) ve *Vücûh ve Hikâyât* (1945) gibi pek çok eserlerinde Lübnan köy hayatına ve geleneklerine değinir (Cuha, 2008, s. 37). Ħalîl TaĶıyyuddîn psikolojik analizlerde muhteşem bir yeteneğe sahiptir, gelenek ve göreneklere bağlı olma özelliğiyle ve *Aşru Ķışaş* (1937), *el-İ’dâm* (1940), *Tâmârâ* öykülerinde Lübnan hayatının derinliklerini ele alma bakımından diğer yazarlardan farklılık gösterir. Yazar, eserlerinde Lübnan’ın kırsal kesimini, gelenek ve göreneklerini en ince ayrıntısına kadar betimler. Ħalîl TaĶıyyuddîn’in *Aşru Ķışaş* (1937), *el-İ’dâm* (1940) ve *Tâmârâ* (1955) gibi farklı öyküleri mevcuttur. (el-MaĶdisî, 1978, s. 507). Lübnanlı Sa’îd TaĶıyyuddîn (1904-1970), kendine özel üslubuyla öykü, roman, tiyatro ve eleştiri gibi farklı türlerde edebî çalışmalar yapan çok yönlü bir ediptir. Yazar, *es-Selcu’l-Esved* (1946), *Mevcetu Nâr* (1948), *Gâbetu’l-Ķâfir* (1951) ve *Rabî’u’l-Ħarîf* (1954) öykü seçkilerini oluştururken kahramanlarını gerçek hayattan alır.

Süheyl İdrîs (1925-2008) de Lübnan öykücülüğüne önemli katkılar sunan yazarlar arasında yer alır. Yazarın öykü seçkilerinden bazıları şunlardır: *Eşvâk* (1947), *Nîrân ve Sülûc* (1948), *Kulluhunne Nisâ’* (1949), *Rahmâke yâ Dimaşk* (1965), *el-Ârâ’* (1977). Lübnanlı kadın edebiyatçılardan Lebîbe Hâşim (1880-1947) ise editörü olduğu *Fetâtu’ş-ŞarĶ* dergisinde çok sayıda öykü yazmış, sonra bu öyküleri bir kitapta toplamıştır. Bir diğer önemli yazar Emîli Naşrullah (1931-2018) da öykülerinde kadın, doğu toplumunda kadına bakış, sınıf çatışması, hüzn ve sevgi gibi konuları ele almıştır. İlk öykü seçkisi *Gâbetu’z-Zeytûn* üç öyküden oluşur. Son olarak günümüz yazarlarından Raffif Fettûh (1949-) roman ve öykü türlerinde eserler kaleme alan Lübnanlı diğer edebiyatçılar arasında zikredilir. Yazarın *el-EzîkĶa ve’l-Maşar* (Beyrut) (1974) ve *Tafâşil Şağîra* (Beyrut) (1980) isimli öyküleri bulunmaktadır. *Tafâşil Şağîra*’da Lübnan Savaşı ve Beyrut’daki yaşam işlenmiştir.

## **KEREM MULĦEM KEREM (1903-1959) HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ**

Kerem MulĦem Kerem, 5 Mart 1903 yılında Deyru’l-Ķamer’de dünyaya geldi (Fernandez, 2009, s. 83). Babası Şahîn Ebû Kerem’i kaybeden yazarın sağduyulu yetişmesinde, hayatını oğluna adayın annesi Sûsân’ın büyük rolü vardır (Ķarîzî, 2008, s. y.). Kerem, ilkokulu Deyru’l-Ķamer’de bulunan el-İhvatu’l-Meryemiyyîn’de okur, daha sonra Cûnye’de aynı okula devam eder. Bu arada derslerinin tamamında büyük bir başarı sergileyen edebiyatçının bilgileri saklama ve kullanma konusunda ilginç, güçlü bir hafızası vardır. Ardından Kerem Bi’abda’da bulunan el-Anțûnî Enstitüsü’nde eğitim hayatını sürdürür. Yazar, Arap Dili ve Belağatı hocası olan Na’ûm Efrâm el-Bustânî’den fazlasıyla istifade etmiştir. Kerem MulĦem Kerem, Arap Dili ve Batı Felsefesi alanında yetkinliği ile tanınmıştır (ĦellâĶ, 1988, s.83).

Kerem'in öykü yazma yeteneği gençliğinde ortaya çıkmıştır. Çocukluğunun ilk on yıllarında okulun avlusuna yaşlılarını toplar, onlara annesine ve anneannesine atfettiği hayali bir öyküyü anlatırdı. Kerem Mulhem, *Deyru'l-Ķamer*'de hayatını sürdürmekten sıkılır. Bu sıkıntı sayesinde Beyrut'ta ilk makalelerini yayınlayan gazetelerle yazışmaya başlar. Yazdıklarından dolayı teşvik edilen ve cesaretlendirilen Kerem Mulhem Kerem'in o dönemde Kahire'de bir gazete, *Deyru'l-Ķamer* gazetesinde yazdığı bir haberi 'Âde el-İmbarâtûr Ğalyûm başlığıyla haber yapınca heyecanı daha da artar. Ancak makalelerinden ihtiyaçlarını karşılayacak kadar maddi kazanç elde edemediği için amcasının dükkânında çalışır. Bu arada bir plan oluşturmak için durmadan okur ve yazar. el-Ahtalu's-Şağir lakaplı Bişâre el-Hûri, Kerem'in yeteneğinden, kabiliyetinden etkilendiği için 1923 yılında onu *el-BerĶ* gazetesinde çalışmaya davet eder. Böylece Kerem'in edebiyat hayali gerçekleşir, ardından haftalık bir dergi olan *el-İşlâh*'da çalışır. (Ğarîzî, 2008, sayfa yok). *Deyru'l-Ķamer* dergisinde çalıştıktan sonra *Beyrut* gazetesinde çok sayıda yazı kaleme alır, hatta bununla ilgili olarak hakkında şöyle denilmiştir: "Üç farklı günlük gazetenin başyazısını üstlenmiştir" (ez-Ziriklî, 2002, s. 222).

Çocukluğundan itibaren gazeteciliğe ve edebiyata ilgi duyan Kerem, bu alanlarda yeni bir tarz ve akıcı bir üsluba sahiptir. Yirmi dört yaşına basar basmaz yani 1927 yılında Cumartesi sabahları yayımlanan haftalık resimli bir dergi çıkarır. Bunun yanı sıra el-*Âşife* isimli siyasi eleştiri dergisini çıkarır. Makalelerini oluştururken arkasına halkın gücünü de alarak yozlaşmış, bozulmuş insanları, sömürgecileri ve tüccarları topa tutmuştur (Hellâk, 1988, s.83). Kerem *el-Ahvâl*, *el-Ahrâr*, *el-Ma'rad*, *er-Râye*, *el-Cevâ'ib*, *er-Raşid*, *Lisânu'l-Hâl*, *el-İstiklâl* gibi çeşitli gazetelerde çalışmıştır. Yazı yazmadığı dergi neredeyse kalmamıştır, hatta Kerem'in sürekli olarak farklı gazetelerde çalışması sebebiyle arkadaşları: "*Bugün nerde çalışıyorsun?*" diyerek onunla eğlenmişlerdir (el-Yesû'î, 1959, s.659).

1928 yılında haftalık bir dergi olan *Elf Leyle ve Leyle*'yi kurar. Kerem Mulhem Kerem, 26 yıl yayın hayatına devam eden dergide yazdıkları 1002 öyküye ulaştınca yazmayı bırakır. *Elf Leyle ve Leyle* dergisi İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1939 ve 1945 yılları arasında kesintiye uğrar, ancak daha sonra önemli bir sayıya ulaşarak 1954 yılına kadar yayımlanmaya devam eder. Kerem Mulhem Kerem bunun üzerine Bin Bir Gece Masallarının kahramanı Şehrazat'ı anarak: "*Bugün Şehrazat'ı yendik.*" der (Ğarîzî, 2008, sayfa yok, Fernandez, 2009, s. 83). Kerem, *Elf Leyle ve Leyle* isimli haftalık öykü dergisiyle öykü sevenlerin beğenilerini kazanmıştır. Derginin içerdiği yeni, faydalı öykülerin çoğunu beğenmişlerdir. Yazar, dünya var olduğu günden bugüne insanların bilmediği öğütleri, uyarıları ve olayları insanlara aktarmıştır. Güçlü bir hafızaya sahip yazar, bu dergi aracılığıyla edebi mesajlarını harika bir gayret ve alışılmışın dışında bir güçle sürdürmüştür. *Elf Leyle ve Leyle* dergisi Kerem

Mulhem'in hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bin Bir Gece Matbaası, on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir matbaadır. Gürültülü bir motorla dönen büyük tekerlekleri olan eski olmasına rağmen saatte sekiz yüz kopyaya ulaşan bir kapasiteye sahiptir. Yazar, genellikle sabahtan akşama kadar matbaasının başında durmuştur. Kerem Mulhem Kerem, 6 Mart 1954 tarihli 1002 sayıya ulaşan *Elf Leyle ve Leyle* dergisinin son öyküsünü teşekkür ve veda kelimeleriyle açarak şöyle takdim eder:

*“Kalplerimiz acı içinde ondan ayrılıyor. Gençlik yıllarının bereketiyle onu canlandırma, hayatta tutma gerginliği mücadelesiyle geçen bir sanattan kopmanın acısı. Yüce bir ağaç olması, dallarının uzaması, sürgünlerin, karanlığın son bulması için hayallerimizin zarafetiyle, kalp çarpıntımızla ve gözümüzün nuruyla suladığımız fidanımızdan ayrılmamız kolay değil. Bizim mutluluğumuz, ayrılık acısını biraz hafifleten bu ağacın olması. Savaşta meyvenin en tatlısı bol tesellidir”* (Hellâk, 1988, s. 85-88).

1930 yılında haftalık siyasi bir dergi olan *el-‘Aşife*'yi kurar. Şair İlyâs Ebû Şebeke, Butrus el-Bustânî, Murâd Ebî Nâdir, Necîb er-Reyîs gibi önemli kişiler derginin düzenlenmesine yardımcı olurlar. 1932 yılında tarihi olayların sırlarının ele alındığı *el-Esrâr* dergisini çıkarır. 1953 yılının sonunda *Elf Leyle ve Leyle*'yi durdurma kararı alır. Ancak gazeteciliğe özlem duyması nedeniyle 1956 yılında *el-Mecâlis* dergisini oğluyla birlikte satın alır. Kerem Mulhem, sadık dostlarını kitap ve kalemde bulduğu için geniş kültürüyle hemen fark edilir. Çağdaş edebiyatçılar arasında yer almasına rağmen modern ve eski Arap edebiyatına vakıftır. Kerem, Kur'ân-ı Kerim, *İncil*, *Kelile ve Dimne*, el-Câhiz, el-Mutenebbi, İbn Haldun ve Mehcer edebiyatına başka tutkuyla yaklaşmıştır. Bazı edebiyatçılar yazar hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir.

Mârûn ‘Abbûd: *“Onunla sanki bir roman laboratuvarındayım. Bu eserlerin tümünü tamamlayana kadar tekerleklerini bir an durdurmadı.”*

İlyâs Ebû Şebeke: *“O, bir anda parlar ve söner...”*

Fakat Süheyl İdrîs: *“Ancak bu seri eserleri (yazarın romanları, öyküleri, Fransız çeviri ve alıntıları) bize göre herhangi bir sanatsal değeri temsil etmiyor Eğitimci bir izleyici kitlesinin duygularına dokunmak için yazılmıştır. Bu eserler bize Kerem Mulhem Kerem'in usta bir öykü yazarı olmaktan uzak olduğuna kanıttır.”* (Cûhâ, 2008, s.79) diyerek Kerem Mulhem Kerem'in eserlerini eleştirmiştir.

Bunun yanı sıra dünya edebiyatından özellikle Fransız edebiyatının başyapıtları olan Balzac, Guy de Maupssant, Pascal ve Voltaire gibi önemli şahsiyetlere ve Rus Edebiyatına hayran kalmıştır. Kerem Mulhem, Lübnan tarihinin önemli olaylarına; Osmanlı yönetiminin sona ermesi, İkinci Dünya Savaşı, İngiliz ve Fransız Mandası gibi 20. yüzyılın ilk zamanlarında meydana



gelen olaylara tanıklık etmiştir. Fransız sömürüsüne karşı verdiği mücadeleler sonucu birkaç kez hapse atılmıştır. Yazar, 3 Eylül 1959 yılında bir düşme sonucu yaşadığı beyin travması sonucu hayatını kaybeder (Garîzî, 2008, sayfa yok). Kerem Mulhem Kerem'in öykü seçkilerinden ve romanlarından birkaçı şunlardır: *Etyâf min Lübnân* (Beirut 1952), *Eşbâhu'l-Ķarye* (1938), *Ķahîr el-Emîr Beşîr*, *Şarhatu'l-Elem*, *el-Mecnûn*, *Ebû Ca'fer el-Manşûr*, *Ba'iu'l-Me'âl* dir.

## ‘İDU’L-MİLÂD ADLI ÖYKÜNÜN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Kerem Mulhem Kerem'in ‘İdu’l-Milâd adlı öyküsü 1952 yılında Mektebetu Şadr yayınevinde basılmıştır. Altı öyküden oluşan 254 sayfalık öykü kitabının adı *Etyâf min Lübnân*’dır. Toplam kırk sayfa ve beş bölümden oluşan ‘İdu’l-Milâd isimli öykü, kitabın üçüncü öyküsüdür. Öykünün bölümlerinin özeti şu şekildedir:

İlk bölümde, eserin ana kahramanı Ahmet el-Meskûbî'nin ailesi tarafından evlendirilme çabası anlatılır. Ahmet el-Meskûbî Beyrut’da en-Nûriyye çarşısında manav olarak çalışan bir tüccardır. en-Nûriyye Çarşısı Beyrut’da bir manav çarşısıdır. Ahmet el-Meskûbî toptan satış yapan yirmi sekiz yaşında işinde son derece dürüst olan genç bir tüccardır. Bahçeden sebze ve meyveleri alarak perakendecilere verir. Ailesinin bakımını üstlenen Ahmet, annesi ve kız kardeşlerine de sebze ve meyvenin en tazesini yedirir. Hali vakti yerinde olan Ahmet ailesinin her türlü ihtiyacını karşılamaya çalışır. Annesi biricik oğlunun bu başarısına çok sevinir. Oğlunu helal süt emmiş bir kızla evlendirmek ister. Nitekim öyküde Ahmet’ten şöyle bahsedilir:

*“Ahmet yirmi sekiz yaşındadır. Babası arkasında dört kadın bırakmıştır. Annesi ve kendinden küçük üç kız kardeşi. Ancak O (Ahmet) isteyerek ve samimiyetle onların ihtiyaçlarını karşılıyordu. Onları baba şefkatinden ve kardeş sevgisinden mahrum etmedi. Evlenme yaşına geldiler, babaları onlara dayanaktı, zaman onların başına çok büyük bir felaket getirdi. Babanın karısına ve kızlarına yaptığı her şeyi oğlu güvenilir bir şekilde sadakatle yerine getirdi”* (Kerem, 1952, s. 134-135)

Annesi ve kız kardeşleri eve uyum sağlayacak oturaklı bir kızla Ahmet’i evlendirmek isterler. Anne, çok sevdiği oğlu için ona layık en güzel kızı aramaktan yorulmuştur. Anne, Ahmet’i dayısının kızıyla evlendirmek ister, ancak kızları türlü türlü kusurlar bularak kızın yaşının Ahmet’in yaşıyla nerdeyse aynı olduğunu söyleyerek kızı istemezler. Anne bu kez kız kardeşinin kızı Fatma’yı öne sürer, ne var ki kızlar Fatma’yı da istemezler. Aslında kızlar kendi ayıp ve kusurlarını yakın akrabalarının görmelerini istemezler. Kızlar makam ve güzellik bakımından kendilerinden güzel olandan nefret ederler. Kız

kardeşlerin en küçüğü Ayşe çok zekidir. Demir tüccarı Reşâd el-Maḥzûmî'nin kızı Şâdiye el-Maḥzûmî'yi öne sürünce kızların birden kafaları karışır. Şâdiye, Ayşe'nin sınıf arkadaşıdır. “*Fakat Şâdiye bir manavla evlenmeye razı mıdır?*” Akıllarındaki tek soru budur. Ahmet'e durumu anlatırlar, Ahmet de Şâdiye ile evlenmek için kendine yeni bir iş kurmaya karar verir.

Bir sonraki bölümde, Ahmet el-Meskûbî ve karısı Şâdiye'nin çocuk sahibi mevzusu geçmektedir. Ahmet el-Meskûbî'nin nişanlısı ona şans getirmişti, yeni işi hızla büyür. Şâdiye ve Ahmet birbirlerine son derece bağlıdırlar. Evliliklerinin üzerinden bir yıl geçer, ancak Şâdiye'nin çocuk sahibi olamaması kız kardeşleri ve annesinin dikkatinden kaçmaz, bu durum endişelenmelerine neden olur. Aile dâhil çevrelerindeki herkes Şâdiye'nin kısır olduğuna inanır. Ancak kısırlık bir kusur olarak görülür. Yaşananlara rağmen Ahmet, eşinin yanında yer alır ve Allah'tan gelene razı olduklarını söyler. Doktora giderler, doktor Şâdiye'nin bugüne kadar hamile kalamamasına şaşırarak herhangi bir hastalığının olmadığını söyler. Ahmet'in annesi dinin boşanmaya izin verdiğini söyleyerek oğluna durumu anlatır. Anne ve oğul arasında kavga çıkar. Ahmet'in karısından ayrılmayacağını anlayınca ikinci bir evlilik yapmasını teklif eder. Karısı da bu baskılara dayanamayıp kocasından onu boşamasını ister. Ahmet ise tüm bunlarda bir hayır olduğunu düşünür ve eşine onsuz yaşayamayacağını söyler.

Üçüncü bölümde, gelin ve kaynana arasında çocuk gerilimi yaşanır. Şâdiye ile kayınvalidesinin git gide arası bozulmaya başlar. Kayınvalidesi gelini üzerinde psikolojik baskı kurmaya başlar. Gelinine oğlunun neslinin devamını istediğini ve bunun da bir çocukla mümkün olabileceğini söyler. Gelinine kısır olduğunu üstüne basa basa haykırır. Sonunda Şâdiye baskılara dayanamayıp evi terk eder. Ahmet de yaşananlardan dolayı annesi ve kız kardeşleriyle kavga eder ve onlardan uzakta karısıyla birlikte yaşayacağını söyler.

Dördüncü bölümde, Ahmet eşiyile birlikte en-Nâsıra Mahallesinde bir ev tutar. Bu mahalle Müslümanlarla Hristiyanların bir arada yaşadığı mahalledir. İki katlı bu evin en alt katında Hristiyan bir aile oturur. Şâdiye bu arada kısırlığına çare bulmak için doktor doktor, ebe ebe dolaşır. Şâdiye, tanıştığı Hristiyan ailenin kızı olan Su'âd ez-Zenânîrî'ye sıkıntısını anlatır. Su'âd ez-Zenânîrî ona yardımcı olacağını söyler. Kiliselerinde camiler gibi Allah'ın evi olduğundan bahseder ve onu kilisede bir ayine götürür. Şâdiye burada gözyaşı dökerek dualarda bulunur. Bu olayın üzerinden bir ay geçer ve Şâdiye hamile olduğu haberini alır. Su'âd servet sahibi bir muhacirle evlenerek Lübnan'a gitmeye karar verir. Şâdiye bu duruma çok üzülür, arkadaşını ikna çabaları yetersiz kalır. Su'âd ticaretle uğraşan eşiyile Brezilya'ya yerleşir. Şâdiye, Su'âd ez-Zenânîrî'nin ailesiyile görüşmeye devam eder. Ancak anne vefat edince bu ailenin üzerine hüznün çöker, evin erkekleri dağılır. Bir süre sonra Şâdiye'nin bu aileyile tüm bağı kopar ve Su'âd'dan haber alamaz.

Son bölümde, Ahmet'in bir kızı ve üç oğlu olduğundan bahsedilir. Çocukları Recâ' on dört yaşında bir genç kızdır. Recâ' rahibe okulunda eğitim alır. Noel bayramında her ne kadar Müslüman olsalar da fakir Hristiyanlara yardım ederler. Recâ', Neda el-Hûrânî isimli maddi durumu iyi olmayan bir arkadaşından annesine bahseder. Şâdiye bu genç kızı ve ailesini yakından tanımak ister, bu nedenle Neda el-Hûrânî'nin evine giderler. Ancak son derece gururlu olan Neda yapılan yardımları kabul etmeyerek durumlarının iyi olduğunu söyler. Şâdiye orada Neda el-Hûrânî'nin Su'ad'ın kızı olduğunu öğrenir. Gördükleri karşısında şakına dönen Şâdiye arkadaşını ve kızını alarak evine getirir.

Öykünün ana kahramanları Şâdiye ve eşi Ahmet'dir. Öyküde olayların gelişmesinde rolü olan diğer kahramanlar kayınvalide Fatma el-Meskûbî, üç görümce, kızı Recâ' ve arkadaşı Su'ad ez-Zenânîrî'dir.

Toplum, kadına kültürel değerlerin de etkisi ile birçok görev vermiş ve rol tanımlamıştır. Bunlardan en önemli olanı ise anneliktir. Kadın çocuk sahibi olduğunda bir anlamda toplumun kendisine tanımladığı görevi yerine getirmiş sayılır. Ters durumda anne olmayan kadın ise toplumda kendisine verilen görevi yapmamış gibi algılanır ve yargılanır. Oysa biyolojik ve sosyolojik olarak çocuk sahibi olmak erkek ve kadına atfedilmişken eksiklik olması yani çocuk olmaması durumundan erkekte ziyade toplum sadece kadını sanık koltuğuna oturtmuş ve erkeği bunun dışında tutmuştur. Bu bakış açısı da kronik hale gelen cinsiyet eşitsizliğini doğurmuş (Burç, 2017, s.14) ve gerçek hayattaki bu vakıaların roman ve öykü gibi kurmaca eserlere yansdığı görülmüştür.

Öykünün ana karakterlerinden biri olan Şâdiye'nin hamile kalamamasında yaşadığı sıkıntının tek taraflı olduğunu görmekteyiz. Kısırlıkla ilgili tüm olaylar Şâdiye'nin çevresinde gelişir. Çocuk sahibi olamamasında eşi Ahmet hiçbir şekilde gündeme gelmez. Bu nedenle kayınvalidesi ve görümceleriyle birlikte yaşadığı evde endişeli ve korkulu bir hava hâkimdir.

Aile sosyolojisinin en önemli konularından biri de evliliğdir. Evlilikte en önemli konu ise eş seçimidir. Görücü usulü eş seçme biçimi, aile büyüklerinin ve akrabaların, evlilik yaşına geldiğinde inandıkları erkek ve kızları birbirlerine münasip görüp evlendirmeleridir (Sarı, 2016, s.28-29). Görücü usulü ile evlenme, çiftlerin aile, akraba ya da arkadaşlar tarafından önerilmesiyle gerçekleşen evlilik biçimidir. Eserde biricik oğlu Ahmet'i görücü usulüyle evlendirmek isteyen bir anne ve üç kızı vardır. Etrafındaki kızları görmezden gelen aile Ahmet'e layık birini bulmaya çalışır. Fakat okuyucu, kız kardeşlerin kendilerinden üstün birini istemediklerine de şahit olur. "Kız kardeşler, makam ve güzellik bakımından kendilerinden güzel olandan nefret ediyorlardı (Kerem, 1952, s.136-137)."

Anne ve kızları tüm bunları yaparken mal, mülk, güzellik gibi durumları da göz önünde bulundurlar. Hep birlikte canla başla Ahmet'e bir gelin ararken kızlar kardeşlerini onu yok sayarak kendileri evleniyormuş gibi davranırlar. Bu durum eserde şöyle anlatılmaktadır:

*“İsimleri evirip çevirmeye başladılar. Yüz kere topladılar. Hepsini çöpe attılar. Hiçbirini beğenmediler. Seçmede zorluk çektiler, bu uzun, o kısa, bu büyük, o küçük. Her kıza bir kusur buldular. Sanki onlar kemale ermişlerdi. Bu evliliği kendileri için seçiyor gibiydiler. Seçtikleri hem huy olarak hem de dış görünüş olarak güzel olacaktı. Sanki Beyrut'ta Ahmet el-Meskûbî'ye yakışan bir kız yoktu (Kerem, 1952, s.136-137)”.*

Ahmet, kız kardeşi Esmâ'nın sınıf arkadaşı olan Şâdiye ile evlenir. Şâdiye daha evliliğinin bir yılını doldurmadan çocuk doğurma baskılarına maruz kalır. Evdeki panik hava herkesi etkiler, hatta ortada olmayan damatları bile gündeme getirir. Yazar bu durumu şöyle ifade eder:

*“Ancak anne ve üç kızı endişelenmeye başladılar. Şâdiye'de hamilelik belirtisi yoktu. Bir senedir Ahmet'in evinde ve hiç hamile kalmadı. Ahmet el-Meskûbî'nin bir çocuğu olmazsa soyu kuruyacak. İsmi ortadan kalkacak. Onun tüm bu malı kimin için? Ahmet kız kardeşlerinin kocası olan damatlar için mi bu parayı topladı?” (Kerem, 1952, s.145).*

Yeni gelin Şâdiye başlarda içine attığı duygularını kimseye açamaz. Zamanla içine attığı bu duygular psikolojisine de yansır, öyle ki o da kayınvalidesinin istediği gibi kocası Ahmet'e biriyle evlenip çocuk sahibi olmasını teklif eder. Öyküdeki bu durum okuyucunun üzerinde derin bir etki bırakır. Çünkü okuyucu Şâdiye'ye haksızlık yapıldığını düşünerek ona karşı merhamet ve acıma duygusu besler. Ancak yazar, eserde Ahmet'i son derece anlayışlı, eşine düşkün biri olarak okuyucunun karşısına çıkarır. Öykü boyunca Ahmet'in teslimiyetçi tavrının okuyucu üzerinde olumlu bir etki bıraktığını söylemek mümkündür: “Ben ve karım Allah'ın verdiğiğine razıyız. O bize yeter!” (Kerem, 1952, s.146).

Daha önce de belirtildiği gibi öyküden annenin oğlu ve gelini üzerinde büyük bir baskı kurduğu gerçektir. Kayınvalidenin evli çiftlerin özel hayatına tereddüt etmeden rahatlıkla müdahale ettiği görülür. Öyle ki hiçbir sorunu olmadığı halde hamile kalamayan gelini Şâdiye'yi öne sürerek oğluna boşanmayı teklif eder. Bunun dinen de mümkün olduğunu söyler. Bu durum öyküde şöyle geçer: “Elini ovdu, saçını hafifçe yoldu, ona vahlanmaya başladı. Onun hiç evladı olmayacak. Öfkeli zamanlarında duygularına hâkim olamıyordu. Gözlerinden yaş aktı: Elhamdülillah. Müslümanız, Allah boşanmaya izin veriyor (Kerem, 1952, s.147).” Kayınvalide karakteri son derece sert, anlayışsız, bazı gelenek ve göreneklere körü körüne bağlıdır.

Aile birlikteliğinin sürdürülebilmesi için aileyi oluşturan bireylerin birbirlerinin fikir ve görüşlerine saygı duymaları gerekir. Ancak anne ve kızları Ahmet'in bu durumu hakkında ne düşündüğüne fırsat tanımadan farklı farklı görüşler ileri sürerler. Yazar, öyküde Ahmet'in annesine karşı net tutumunu okuyucuya açıkça göstermektedir. Ahmet, annesinin geleneksel kodlardan kaynaklı bakış açısına direnerek eşi Şâdiye'nin yanında olmaya devam eder. Kerem Mulhem, bu öyküde iç monolog tekniğini sıklıkla kullanır. Ahmet'in iç sesini, ruh halini çok usta bir şekilde okuyucuya aktarır: “Annemin benimle karımın arasını bozarak mutlu olmasına hayret ediyorum (Kerem, 1952, s.148).”

Bu öyküde psikolojik bir baskının varlığından söz etmek mümkündür. Çünkü daha bir yılı doldurmayan evlilik süresinde Şâdiye kayınvalidesi ve görümceleriyle çocuk sahibi olamadığı için defalarca karşı karşıya gelirler.

- “... Ben bir evlada sahip olamadıysam suçum nerede?  
... Ayrıca bu durum kocamın sorunu, senin sorunun değil.

*Kayınvalide de:*

- *Fakat senin kocan benim oğlum. Nesli yoksun yaşasın istemiyorum.*” (Kerem, 1952, s.156) diyerek aralarında tartışmaya devam ederler.

Her ne kadar kısır olmadığını söylese de kayınvalideyi ikna edemez. Şâdiye duygusal olarak hem aşağılanıyor hem utandırılıyor hem de eleştiriliyor. Ancak içine düşen korkuya rağmen sabredip beklemekten başka çaresi yoktur. Aslında burada kadim zamanlardan bu yana gelin, kayınvalide ve görümce çatışması karşımıza çıkmaktadır. Anne Fatma'nın ataerkil bir toplumdaki geldiği eserde açıkça görülmektedir. Çünkü oğlunun neslinin devamını ister ve bu konudaki endişelerini çekinmeden her yerde rahatlıkla dile getirir. Yazar, eşler arasında gündeme gelmeyen çocuk konusuna ailenin müdahale etmesi sonucu yaşanan gerilimi eleştirir. Anne bu sevginin geçici olduğunu söyleyerek gelinini oğlunun gözünde düşürmeye çalışır.

el-Meskûbî ailesinin Şâdiye ile yaşadığı huzursuzluk süreci bir süre sonra Ahmet'i de etkilemeye başlar. Ahmet her ne kadar eşini böyle kabul ettiğini söylese de annesi söylenenlere razı gelmez. Oğluna ikinci evliliği ya da boşanmayı tekrar tekrar sunmaya devam eder. Şâdiye bir çocuk doğuramadığı için yerini sağlama alamamıştır. Aslında bir evladı özellikle de bir erkek çocuğu olursa evde saygınlık kazanacak, itibarlı biri olacaktır. Şâdiye de kendi durumuna üzülür, ancak kaderine razı olmaktan başka çıkış yolu yoktur.

Oldukça eski bir geçmişi olan Lübnan'ın, farklı kültürlere, medeniyetlere ve inançlara ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum edebiyatta da açıkça görülmektedir. Kerem'in bu öyküde vurgulamak istediği

bir konu daha vardır. O da dinler arası hoş görüdür. Yazar burada dini hoşgörüyü dikkat çekmek istemiştir. Yazarın bu eserde üzerinde durmak istediği konular kısırlık, göç ve dini hoşgörüdür. Kerem Mulhem Kerem, öyküde okuyucuya toplumda var olan kısırlık gibi bu tarz kadın sorunlarına toplumun daha anlayışlı davranmasını ve eşler arasında olan böylesi özel bir mevzuya müdahale edilmemesi gerektiğini iletmek istediğini söylemek mümkündür.

Öykünün genel havası için sosyal içerikli trajik bir öykü olduğu söylenebilir. Çocuk sahibi olamayan Şâdiye, kayınvalidesine güç yetiremez sonunda evini terk edecek raddeye gelir. Ahmet'in karısı evi terk ettikten sonra anne ve oğul arasında tartışma yaşanır. "Şâdiye benim karım, sizin karınız değil. Sizden uzakta onunla yaşayacağım. Allah biliyor, bu mesafeyi istemedim, ancak siz beni buna zorladınız." (Kerem, 1952, s.162) diyerek Ahmet de evi terk eder.

Şâdiye doğum yapıncaya kadar aradaki engeller devam edecektir. Küslükler çocuk doğurduğu zaman sona erecektir. Ahmet ve eşi Müslüman oldukları halde Hristiyan bir ailenin yaşadığı iki katlı bir eve taşınır. Burada güzel dostluklar geliştirirler. Şâdiye ev sahibinin kızı Su'âd ez-Zenânîrî'ye yaşadığı sıkıntıları anlatır. Bu vesileyle aralarında samimi bir dostluk oluşur. Bir gün Su'âd ez-Zenânîrî, Şâdiye'yi alarak kiliseye götürür, orada ayine katılırlar, birlikte dua ederler. Kerem, burada dini ve hoş görüyü ele alarak mekân ayrımı yapmadan okuyucuya camilerin de kiliselerden farklı olmadığını, her iki yerin de Allah'ın evi olduğunu aktarmak ister. Olayın üzerinden çok geçmeden Şâdiye hamile kalır. Onun bu hamilelik durumunu ayrı bir eve taşınarak rahat bir psikolojiye sahip olmasına da bağlamak mümkündür. Ancak yazar bu durumu direkt bir şekilde kiliseye gitmeye bağlamasa da okuyucuda kiliseye gittiği için hamile kaldığı izlenimini oluşturur. Nitekim yazarın öyküde dinlere karşı hoşgörülü olduğunu okuyucu Şâdiye ve Su'âd arasındaki diyaloglardan rahatlıkla anlayabilir. "Kiliselere de mescitler gibi Allah'ın evidir. Biz Müslümanız, Kahhar olan Allah'a ibadet edilen her yere gideriz, yer ve göğün sahibi Allah'tır!" (Kerem, 1952, s.169).

Bir gün arkadaşı Su'âd ez-Zenânîrî, Brezilya'ya göç etmiş Lübnanlı biriyle evlenmeye karar verir. Bir süre sonra Şâdiye, arkadaşı Su'âd'dan haber alamamaya başlar. Ancak kader tekrar yollarını birleştirir. Şâdiye'nin kızıyla Su'âd'ın kızı aynı sınıfta okurlar. Su'âd'ın durumu da içler acısıdır. Çünkü arkadaşı Su'âd'ın eşi Nedîm el-Hûrânî bir gün ormana gider ve orada hırsızlar onu öldürürler. Su'âd tanımadığı bir ülkede yapayalnız kalır. Orada topladıkları paraları da alarak Lübnan'a geri döner. Döndüğünde annesinin öldüğünü, erkek kardeşinin Amerika'ya gittiğini ve onların adreslerine ulaşamadığını anlatır. Şâdiye zamanında onun derdine ortak olan arkadaşına sahip çıkarak ona yeni bir hayat kurar.

19.yüzyılda tarım ülkesi olan Lübnan'da zaman zaman üretimin tüketimi karşılayamaması nedeniyle yönetim halka ağır vergiler uygulamıştır. Uygulanan ağır vergiler nedeniyle endüstriyel ürünlerde önemli derecede gerilemeler olduğu görülmüştür. Aslında o dönemlerde dünyanın genelinde ekonomik kriz yaşandığı için bazı ülkeler, belirli politikalar uygulamaya başlamıştır. Bu ekonomik politikaların sonucunda ticaret gemileri Ortadoğu'ya girmiş, pek çok ürün ucuza satılınca dokuma sanayi dışardan gelen ürünlerle yarışamaz hale gelmiştir. Lübnan da bu durumdan etkilenen ülkelerden biridir (Yazıcı, 2002, s.35-36). Durum böyle olunca Lübnan halkı geçim sıkıntısı başta olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Lübnan' yoğun bir göç hareketine maruz kalmıştır. Ancak bazı durumlarda göçmenler ülkelerine geri dönmek zorunda kalmışlardır. Yazar, öyküde göç edenlerin çeşitli sebeplerden dolayı ülkelerine geri dönmek zorunda kalanların olduğuna dikkat çekmektedir. Su'âd eşini kaybedince yalnız kaldığı için Brezilya'da zorlu koşullara maruz kalma korkusundan ve orada tutunacak bir dalı olmadığı için ülkesine geri dönmekten başka çaresi kalmadığı düşünür. Yazar burada göçün bireylerde bıraktığı olumsuz sonuçlara dikkat çekmek istediği görülür. Ayrıca burada dağılan bir ailenin olduğuna vurgu yapılır. Su'âd döndüğünde erkek kardeşlerinin de Amerika'ya gittiğini öğrenir. Öyküde Su'âd ez-Zenânîrî'nin yoksul ve çaresiz durumu açıkça ele alınmıştır. Ancak yazar öykünün bir kısmında Şâdiye ile Su'âd'ın yollarını kesiştirerek okuyucuyu mutlu sonla rahatlatır. Şâdiye, arkadaşının bu haline kayıtsız kalmaz, ona yardım eli uzatır. Öykünün başlarında o gergin ve hüzünlü ortam yerini neşeye bırakır.

## SONUÇ

Lübnan'da yaşanan siyasi değişimlerin toplumsal ve kültürel alanları da etkilediği görünen bir gerçektir. Toplumun bir yansıması olan edebiyatın ülkede yaşanan bu değişimlere kayıtsız kalması mümkün değildir. Öykü yazarlarının neredeyse tamamı Lübnan bağımsızlık mücadelesini, kadın sorunlarını, din adamlarının olumsuz ve çıkarıcı tutumlarını, çocuk problemlerini, sınıfsal ayrımı ve kültürel dejenerasyon gibi önemli temalara eserlerinde yer vermişlerdir. Lübnanlı nesir yazarları da eserlerine çoğunlukla ülkenin tarihini ve yaşananları konu edinmiştir. Dolayısıyla Lübnan edebiyatında göç, savaş, din ve geleneksel Ortadoğu sorunları (kadın problemleri, gelin-kaynana çatışması, gelir dağılımında eşitsizlik, cinsiyet ayrımı, din sömürsü, kadın...) sıkça işlenen konular arasında yer alır.

Lübnan Arap Edebiyatı denilince akla gelen önemli isimlerden biri de Kerem Mulhem Kerem'dir. Kerem Mulhem Kerem, 1903 yılında Lübnan'da doğmuştur. Çağdaş Arap Edebiyatına öykü ve roman alanında çok sayıda eser kazandırmıştır. 1928 yılında Elf Leyle ve Leyle isimli haftalık öykü dergisini çıkarmıştır. Ve bu derginin Arap edebiyatına önemli hizmetleri olmuştur.

Dergide öykülerin yanı sıra yabancı dillerdeki eserler de Arapçaya çevrilmiştir. Elf Leyle ve Leyle dergisi 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra bin ikinci sayısına kadar basım hayatına devam etmiştir. Kerem Mulhem aynı zamanda 1932 yılında el-Âşife isimli haftalık siyasi bir dergi çıkarmıştır. Başarılı edebiyatçı eserlerinin neredeyse tamamında okuyucuya belli bir mesaj vermek istemiştir. Kerem Mulhem Kerem'in eserlerine genel olarak baktığımızda okuyucuyu kendi kurmaca dünyasına çekmeyi başardığı görülür. Eşbâhu'l-Karye ve Etyâf min Lübnân isimli öykü koleksiyonları alanında meşhur eserlerdir.

Makalede 'İdu'l-Milâd adlı öykünün olay örgüsünü Ahmet ve Şâdiye oluşturur. Ahmet'le Şâdiye evlendiğinde bir süre çocukları olmaz. Kayınvalidesi ve üç görümcesi tarafından yoğun bir baskıya maruz kalan gelin, eşi Ahmet'in verdiği kararla birlikte yaşadıkları evden ayrılırlar. Hristiyan bir ailenin yaşadığı iki katlı eve taşınırlar. Lübnan etnik açıdan homojen bir yapıya sahip sahiptir. Yazar, öyküde Hristiyan ve Müslüman inancına sahip karakterler üzerinden dini hoşgörüye vurgu yapmıştır.

Öyküde dikkat çeken unsurlardan biri de kayınvalidenin boşanmanın dinde yeri olduğunu söyleyerek oğluna boşanma yolunu mübah göstermesidir. Kayınvalidenin geleneksel algısının gelini ve oğlu üzerinde yarattığı olumsuz etkileri görmek mümkündür. Gelin Şâdiye'nin hissettiği çaresizlik, karamsarlık ve korku öykünün belirgin bir sorunudur. Ataerkil bir düşünceye sahip olan anne, kısırlığı sadece geliniyle sınırlandırır. Eserde olduğu gibi neredeyse Ortadoğu ülkelerinin tamamında kısırlık kavramı sadece kadınlara atfedilmiştir. Yazar, bu bağlamda aile kurmanın ve kısırlığın sadece kadına dayatılmasını değinir ve kayınvalide-gelin örneğiyle kadının toplumsal konumunu eleştirdiği görülmektedir. 'İdu'l-Milâd adlı öykünün ana temasını kısırlık, din ve göç oluşturur. Kerem Mulhem Kerem, bu öyküde geniş bir ailede yaşamanın beraberinde getirdiği sorunları, gelin-kaynana çatışması, kısırlıkta kadın algısı, din ve göçün olumsuz etkilerini işlemiştir.

Kerem Mulhem, burada farklı dinlere mensup insanların bir arada yaşamalarını örnek göstererek, bireyin istediği dine inanmasının kendi kararı olduğuna ve ait olduğu dinin görevlerini yerine getirme konusunda özgür olduğuna işaret etmek istemektedir. Öyküde çocuk sahibi olmak isteyen Şâdiye, geçirdiği zor süreçleri Hristiyan arkadaşı Su'âd ez-Zenânîrî'ye anlatır. Arkadaşı anne olmaya çalışan Şâdiye'yi kiliseye götürür. Çok geçmeden hamile kalır. Hristiyan bir yazar olan Kerem Mulhem Kerem'in burada camiler gibi kiliselerinde Allah'ın evi olduğuna işaret ederek Hristiyanlık inancını değerli kılmaya çalıştığı görülmektedir. Eserin en son bölümünde yazar Su'âd ez-Zenânîrî üzerinden göçün zorluğuna değinmiştir. Brezilya'ya göç etmiş biriyle evlendikten sonraki yoksul yaşamını ele almıştır. Kerem Mulhem Kerem, 'İdu'l-Milâd eseriyle günümüzde kadınların hala kanayan bir yara olmaya devam eden kısırlık sorununa değinmiştir. Yazar, öyküde farklı dini inanca



sahip insanların birbirleriyle saygı ve sevgiyle geçindiğini göstererek dini hoşgörüyü vurgu yapmak istemiştir. Son olarak da göçün bazen bir kurtuluş bazen de çıkmaz bir sorun olduğu belirtilerek Su'âd ez-Zenânîr üzerinden göçün olumsuz sonuçları ele alınmıştır.

Tasvir tekniğini başarılı bir şekilde kullanan yazarın öyküsünde ele aldığı konuların okuyucu üzerindeki etkisini artırmak için iç monolog tekniğini sıklıkla kullandığı görülmektedir. Yazar, kadınlar üzerindeki baskı ve çaresizliğe değinerek toplumla karşı karşıya kaldıklarına ve hissettikleri utanç ve suçluluk duygusuna vurgu yapar. Aynı zamanda Kerem Mulhem Kerem'in 'İdu'l-Milâd adlı öyküsünde göçe karşı olumsuz bir tutum sergilediği açıkça ifade edilmiştir. Yazar, göç eden kahramanların büyük umutlarla gittiği yerlerden hayal kırıklığıyla ülkelerine tekrardan dönmelerine dikkat çeker. Tüm bu bilgiler çerçevesinde, Kerem Mulhem Kerem'in değerlendirmeye tabi tutulan öyküsünde ele aldığı konuların günümüz sorunlarıyla bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür.

### KAYNAKÇA

- Abdulâl, M. Y. (1996). *Fî'n-Nesri'l- 'Arabî Kazâyâ ve Funûn ve Nusûş*, Lübnan: Mektebetu Lübnan.
- Aydın, M. (Ed.) (2019). *Sistemantik Aile Sosyolojisi*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Burç, P. E. (2017). Sosyo-Kültürel Açıdan Annelik ve Kısırlık: Yerma ve Ana Hanım Kız Hanım Tiyatro Oyunlarının İncelenmesi *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, , 18 (40).
- Cûhâ, M. (2008). *el-Kışşatu'l-Kaşîra fî Lübnan*, Beyrut: el-Câmi'atu'l-Lübnâniyyeti'l-Emrikiyye, el-Ma'hedu'l-Almânî li'l-Ebhâsi'ş-Şarkîyye.
- Çetin, S. (2022). *Lübnanlı Yazar Teyfik Yûsuf 'Avvâd ve Yapıtlarında Öne Çıkan Toplumsal Sorunlar*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- el-Mağdisî, E. (1978). *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ*, Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin.
- el-Yesû'î, F. T. (1959). Kerem Mulhem Kerem el-Mü'ellifu'l-Kışsiyyu ve'l-Munşiu'l-Haşîb, *Mecelletu'l-Meşriq*, 5, (658-678).
- Er, R. (2004). *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- ez-Ziriklî, H. (2002) *el-A'lâm (Kâmûsu Terâcim li-Eşheri'r-Ricâl ve'n-Nisâ mine'l-Arab ve'l-Musta'ribîn ve'l-Musteşrikîn)*, (15.bs., Cilt 5). Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyin.

- Fernandez, A. M. (2009). *National, Linguistic, And Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their Arabic Fictional Texts During The Period Of The French Mandate in Lebanon*, (Yayımlanmamış doktora tezi) Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University Washington.
- Ğarîzî, V. (2008). Kerem Mulhem Kerem, *Mecelletu'l-Ceyş*, 276. <https://www.lebarmy.gov.lb/ar/content/%D9%83%D8%B1%D9%85-%D9%85%D9%84%D8%AD%D9%85-%D9%83%D8%B1%D9%85>
- (Erişim Tarihi:22.02.2021).
- Hâfız, Sabrî. (2003). Modern Arap Kısa Öyküsü (I), (A.Yüksel, Çev.) *Nüşa Dergisi*, 9 (1-25).
- Hellâk, 'A. Y. (1988). 'İştü Me'a Hâ'ulâi'l-'A'lâm, *Mecelletu'd-Đâd*, 8-9-10, Haleb.
- Landau, Jacob. M. (1994). *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. yüzyıl)*, (B. Aytaç, Çev.) Gündogan yayınları.
- Ürün, A. K. (2015). *Modern Arap Edebiyatı*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yazıcı, H. (2009). "Lübnan'da Kısa Öykü", *Şarkiyat Mecmuası*, 15, (131-160).
- Yazıcı, H. (2002) "*Göç Edebiyatı*", İstanbul: Kaknüs Yayınları.